

AVANTPROJECTE MUSEOGRÀFIC PER A UNA SALA D'EXPOSICIONS PERMANENT SOBRE NARCIS MONTURIOL I LA SEVA OBRA A LA CIUTAT DE FIGUERES

Josep M. Dacosta

Introducció

El present avantprojecte ha estat formulat gràcies al fet de poder comptar amb la reproducció a escala real de l'*Ictíneu II* el submarí que fou la culminació de totes les investigacions de Monturiol.

La rèplica de l'*Ictíneu* es projecta a la paret on hi ha una ampliació a escala real del plànol d'aquest submarí (17 x 3,5 metres). En aquest plànol hi ha practicades dues portes permeten al públic "entrar" dins el plànol.

Un cop a dins hi ha la Sala d'audio-visuals on es projecta un vídeo fet en realitat virtual-disseny per ordinador de com era l'*Ictíneu II* per dins i com funcionava.

En la segona fase es preveu establir una sèrie de recursos interactius, on es pugui manipular amb l'objectiu d'entendre els avenços que aportà Monturiol a la història de la navegació submarina.

L'Ajuntament de Figueres va encarregar l'avantprojecte a Josep M. Dacosta. El seu disseny gràfic, logotips i paginació ha estat una tasca efectuada per Alex Gifreu i Eloi Pérez. La fotografia de la maqueta de la Sala d'Exposicions és obra de Pere Pagés i Angel Reynal.

Descripció

El present avantprojecte continua la línia d'homenatges que la ciutat de Figueres ha retut a Narcís Monturiol. L'il·lustre inventor sobressurt i passa a la Història de la Ciència pel fet d'haver solucionat alguns problemes tècnics que afectaven la navegació submarina.

Ens servim d'aquesta oportunitat per recalcar que Monturiol no fou l'inventor del submarí, però en canvi en va ésser de l'*Ictíneu*, i el va construir. Fou una aportació molt enginyosa a la navegació submarina i tothora ha estat reconeguda.

La figura de Narcís Monturiol, les seves idees, el seu enginy, la seva inventiva i els projectes que elaborava el fan creditor a una Sala d'Exposicions Permanent i Monogràfica.

Hom observa la justícia del centre obert a Figueres quan es considerada la flagrant mancança: en cap museu marítim de tot el món no hi es esmentada la figura del brillant creador figuerenc.

El nostre treball museogràfic és guiat pel desig d'exhibir, en paral·lel, la tasca tradicional dels mestres d'aixa catalans i l'audaciosa concepció de la realitat virtual i el disseny assistit per ordinador característics del segle XXI. D'altra banda, —i des del punt de vista estrictament local figuerenc— el museu pot esdevenir un centre d'atracció turística en totes les seves variants (grups escolars, turisme de cap de setmana, turisme cultural, turisme especialitzat, etc.). D'altra banda, esvindria magnificada la funcionalitat d'un interessant edifici públic com és ara l'Antic Escorxador Municipal, que complementaria el seu ús actual d'Arxiu Comarcal, amb un altre equipament prestigiós.

Indiquem els objectius museogràfics i les directrius que poden fer d'aquest espai un centre atractiu que aplegui diferents tipus de públic. En una segona etapa serà necessària la redacció i aprovació del projecte definitiu.

Objectius

En les línies que venen a continuació definirem els objectius museogràfics concrets de l'avantprojecte.

D'altra banda, però, hom voldria que el museu fos a la vegada, un centre de recerca que aplegués el material dispers sobre Narcís Monturiol i sobre els *Ictineus* per tal d'aprofundir el seu estudi.

El fil conductor de l'avantprojecte museogràfic serà la navegació submarina. Això ens permet:

a) Situar les investigacions de Monturiol dins la història de la navegació submarina mundial.

b) Ressaltar la incidència de Monturiol i el seu equip en la història de la Ciència a Catalunya (dels mestres d'aixa als enginyers industrials).

El tractament museogràfic d'aquest tema permet el disseny de material àudio-visual que pugui interessar a:

-Grups de turisme subaquàtic (illes Medes, cap de Creus, badia de Roses) tant pel tema de divulgació de la biodiversitat submarina com per les conductes que cal tenir present per no malmenar-la. També pot funcionar en qualitat d'oficina de turisme per al món submarí de la comarca.

-Escolars que realitzin tallers pedagògics sobre el món marí.

-Turisme de qualitat.

Un altre aspecte museogràfic és el context històric de Monturiol. Narcís Monturiol és testimoni dels grans canvis socials i polítics del segle XIX: el pas de la monarquia absoluta a les parlamentàries, i l'eclosió de noves ideologies com són ara el socialisme utòpic i el republicanisme a l'Estat Espanyol.

També s'hi tracta l'arquitectura de Josep Azemar. L'equipament en l'ubicar-se en l'edifici de l'Antic Escorxador Municipal permet divulgar un xic més l'obra d'aquest arquitecte modernista. Hi ha també la previsió de dedicar una sala per a Exposicions Temporals.

Lloc d'instal·lació

Hom proposa la instal·lació del museu a l'edifici de l'Antic Escorxador, de propietat municipal, puix que l'edifici s'adapta als objectius museogràfics.

Pensem que aquesta tria ajuda a resoldre l'actual funció de l'edifici (Arxiu Comarcal, Sala d'Exposicions Temporals, que és compartida de forma provisional pel Mercat del Peix).

Apartats museogràfics

Narcís Monturiol passa a l'història pel fet bàsic d'haver obert el camí que solucionava tot de problemes entorpidors de la navegació submarina. Per aquest motiu, *Ictíneo* és la base dels objectius museogràfics.

Hom estructura en diferents blocs la proposta museogràfica:

- Bloc referent a la Navegació Submarina.
- Bloc referent a l'Edifici de l'Antic Escorxador Municipal.
- Bloc referent a la figura de Narcís Monturiol.
- Bloc Interactiu.

Com és sabut, Narcís Monturiol va concebre la idea de la construcció d'una nau que pogués navegar per sota de l'aigua en el cap de Creus. En aquell indret, un fet el va portar a interessar-se pel tema: l'observació de les dures condicions de treball dels corallers. La filantropia de l'inventor empordanès i la seva gran inquietud per el progrés científic de la humanitat, va estimular-lo a continuar treballant en aquest projecte.

Es fonamental per a la comprensió de les investigacions de Monturiol comptar amb la rèplica de *Ictíneo II* a escala real. Cal dir que de *Ictíneo I* no es conserven prou documents com per a certificar que la rèplica que es pugui fer sigui suficientment rigorosa per correspondre a l'aparell que, en el seu moment, va construir Monturiol.

Per altra banda, *Ictíneo I* era una nau de prova —segons el propi Monturiol— amb la qual cosa *Ictíneo II* és la culminació de les investigacions de l'inventor figuerenc. Per aquesta raó fonamental hem optat pel segon.

El material de construcció de la rèplica de *Ictíneo II* s'ha avaluat en funció de diferents criteris com són ara el cost econòmic, el rigor científic i la conservació.

El Dr. Santiago Riera Tuèbols, màxima autoritat en el tema, opina que si la nau original era de fusta, la rèplica també ho ha de ser. Hom evitarà d'aquesta manera decepcionar els visitants afeccionats a la nàutica puix que l'acabat de fusta, a diferència del de polièster és impecable.

En la redacció del projecte definitiu hom explicarà de forma interactiva, els principis de navegació submarina necessaris per construir els Ictíneos.

- La forma i el disseny general dels Ictíneos.
- Les veixigues natatòries i els llasts (immersió, emersió i estabilitat).
- La resistència a la pressió (el doble buc de les naus).

-La locomoció, la virada i la màquina de vapor.

-La ventilació i la purificació de l'aire.

-La visió i il·luminació exterior.

Els somnis de Monturiol plasmat en l'obra *Ensayo sobre el arte de navegar por debajo del agua* (1891) perden llur condició de quimèrics i es converteixen en una sòlida realitat per als visitants de museu. Els èxits de les investigacions de Monturiol són:

-el sistema d'immersió-emersió que operava amb suavitat i era de fàcil maneig.

-la respiració dins l'habitacle, del qual és eliminat diòxid de carboni i renovat l'oxigen.

-el perfeccionament del sistema de doble buc a fi i efecte de suportar la pressió.

-mesures i proves de seguretat.

-l'alternativa a la propulsió humana.

Hom fa referència també als intents de navegació submarina coneguts per Monturiol i a les fites importants de la navegació submarina després seu.

Audio-visuals

Hom proposa la difusió tres àudio-visuals, dos referents als Ictíneos i l'altra a la figura del Monturiol enmarcada pel context social, polític i econòmic del segle XIX.

Audio-visual I: -Com funcionava l'*Ictíneo II*?

La nostra idea innovadora consisteix en la creació, mitjançant la realitat virtual i el disseny assistit per ordinador, d'un àudio-visual que permeti veure el funcionament de les naus submarines ideades pel nostre connacional. Gràcies a la tecnologia punta, entrarem dins els Ictíneos i veurem les diferents solucions tècniques i aportacions de Monturiol a la navegació submarina.

Audio-visual II: -Viatge imaginari amb Ictíneo pels fons submarins de l'Empordà.

Considerem que també és atractiu un àudio-visual que traslladi el visitant pel fons de les aigües empordaneses a bord de l'*Ictíneo*. El guió contemplaria diversos aspectes submarins de la comarca de l'Alt i Baix Empordà que l'espectador observaria a través dels ulls de bou de l'*Ictíneo*. La veu en off donaria diversa informació sobre les imatges i el propi *Ictíneo*. Les imatges seguirien un fil conductor en el qual hi hauria aspectes sobre:

-Naufragis i arqueologia submarina. Ex: Culip IV al cap de Creus, vaixells de la Guerra del Francès a Llançà, etc.

-La pesca del corall: imatges històriques de quan era efectuada amb escafandre semiautònom a Cadaqués i l'actual amb escafandre autònom.

-Indrets submarins d'interès turístic: Cap de Ras, Cap Norfeu, Illes Medes, Els Ullastres, Illes Formigues,...

-Comunitats subaquàtiques i alguns organismes representatius: alguers de posidònia, algues ben il·luminades, el coral·ligen, les coves, etc...

-Educació ambiental marina: el capteniment dels submarinistes, actituds envers els ecosistemes submarins etc.

Audio-visual sobre Narcís Monturiol.

L'Espanya del segle XIX presenta un extens mosaic socio-polític; desapareix la monarquia absoluta, sovinteigen les convulsions i neixen diversos moviments que adquireixen una enorme transcendència. És entre aquest garbuix ideològic que emergeix la figura de Narcís Monturiol. El tercer audiovisual, el de caràcter biogràfic, recolliria, en forma atractiva, les pertorbacions d'aquella època que van impedir que els projectes de l'inventor fossin finançats.

L'absolutisme condicionà la generació de Monturiol i en va fer una joventut inconformista, liberal oberta als corrents ideològics europeus com ara el socialisme cabetà i el republicanisme.

Per a qui es fa?

-Per a estudiants: és imprescindible que un equipament museogràfic, per ser un servei públic complet, proposi una oferta pedagògica.

-Per a grups: cal tenir present l'alt nombre de destinacions de submarinistes a les comarques de l'Alt i Baix Empordà, que poden ser un exemple de turisme especialitzat que visiti l'equipament a la vegada que rebí orientacions sobre la manera de respectar el fons marí, conèixer la biodiversitat, etc.

-Per a visites individuals: Atès l'alt nivell que Figueres ha obtingut com a ciutat de museus, el museu de Monturiol s'afegiria al sòlid prestigi de la capital Alt empordanesa i fora, doncs, un altre interessant centre d'atracció.

Agraïments

Hom ha volgut invitar al nombre màxim de persones, institucions, entitats i altres museus per tal que coneguessin el present avantprojecte. La directriu bàsica del treball ha estat l'esperit de col·laboració i consens a fi i efecte que tothom faci seu aquest projecte.

Volem agrair especialment els suggeriments de:

Dr. Santiago Riera i Tuèbols (especialista en Monturiol i la seva obra).

Sr. Eusebi Casanelles (Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya).

Sr. Miquel Martí (Museu de la Pesca de la Costa Brava a Palamós).

Sra. Elvira Mata (Museu Marítim de Barcelona).

Sr. Joan Surroca (Museu d'Art de Girona).